

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet elektrotehnike i računarstva
Zavod za elektroniku, mikroelektroniku, računalne i inteligentne sustave

Andro Milanović, Dejan Škvorc

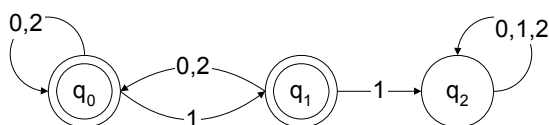
Uvod u teoriju računarstva

Zadaci za vježbu

Zagreb, veljača 2007.

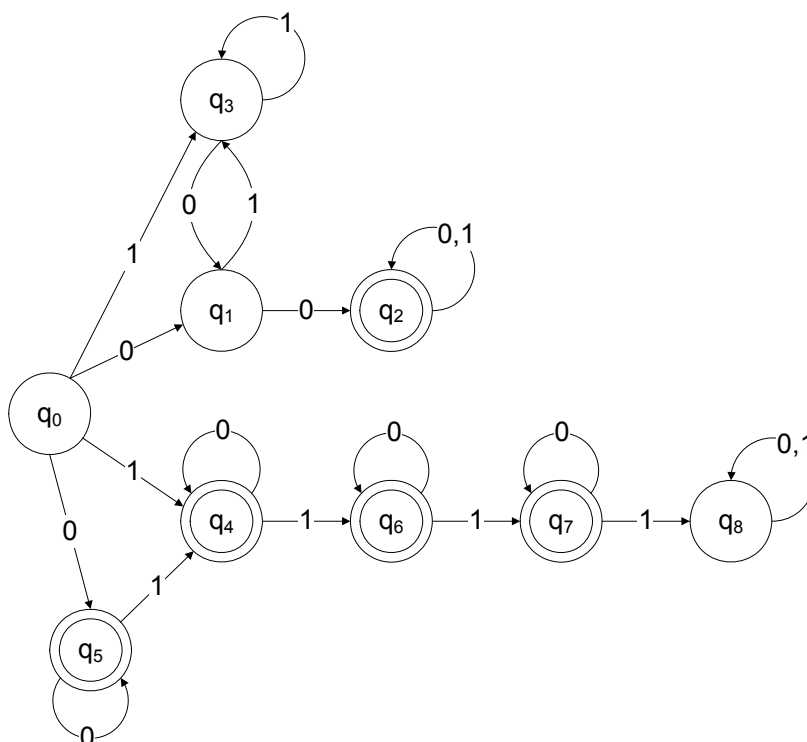
1. Jezik L nad abecedom $\{0, 1, 2\}$ sadrži sve nizove u kojima nema uzastopnog ponavljanja znaka 1. Konstruirati konačni automat koji prihvata nizove iz jezika L .

Deterministički konačni automat:

2. Konstruirati NKA koji prepoznaje sve binarne brojeve za koje vrijedi bar jedan od navedenih uvjeta:

- u binarnom broju postoje dvije ili više uzastopnih nula
- suma znakova je manja od 4

3. Minimizirati zadani DKA primjenom algoritma podjele stanja (2. algoritam). Automat dodatno smanjiti pretvorbom znakova.

	a	b	c	d	
q0	q0	q1	q1	q2	0
q1	q1	q3	q2	q5	0
q2	q2	q5	q5	q0	1
q3	q7	q4	q4	q0	1
q4	q5	q0	q0	q3	0
q5	q4	q0	q0	q7	0
q6	q3	q4	q4	q8	0
q7	q2	q4	q4	q0	1
q8	q8	q7	q3	q6	1

Pronalaze se nedohvatljiva stanja:

lista dohvatljivih stanja: $\{q_0, q_1, q_2, q_3, q_5, q_4, q_7\}$

nedohvatljiva stanja su q_6 i q_8

Na osnovu prihvatljivosti izvodi se početna podjela stanja u podskupove:

$$G_{11}=\{q_0, q_1, q_4, q_5\}, G_{12}=\{q_2, q_3, q_7\}$$

Na osnovu analize funkcije prijelaza izvodi se daljnja podjela stanja u podskupove:

$$G_{21}=\{q_0, q_4, q_5\}, G_{22}=\{q_1\}, G_{23}=\{q_2, q_3, q_7\}$$

$$G_{31}=\{q_0\}, G_{32}=\{q_4, q_5\}, G_{33}=\{q_1\}, G_{34}=\{q_2, q_3, q_7\}$$

$$G_{41}=\{q_0\}, G_{42}=\{q_4, q_5\}, G_{43}=\{q_1\}, G_{44}=\{q_2, q_3, q_7\}$$

Nakon 3. koraka nema novih podjela pa se postupak zaustavlja, a istovjetna stanja su:

$$q_4 \equiv q_5$$

$$q_2 \equiv q_3 \equiv q_7$$

Nakon zamjena $q_5 \rightarrow q_4$, $q_3 \rightarrow q_2$ i $q_7 \rightarrow q_2$ te izbacivanja stanja q_6 i q_8 dobiva se minimalni DKA:

	a	b	c	d	
q_0	q_0	q_1	q_1	q_2	0
q_1	q_1	q_2	q_2	q_4	0
q_2	q_2	q_4	q_4	q_0	1
q_4	q_4	q_0	q_0	q_2	0

Stupci za ulazne znakove b i c su isti pa se može provesti pretvorba znakova (transliteracija) kojom se znakovi b i c zamjenjuju znakom e:

	a	e={b,c}	d	
q_0	q_0	q_1	q_2	0
q_1	q_1	q_2	q_4	0
q_2	q_2	q_4	q_0	1
q_4	q_4	q_0	q_2	0

4. Minimizarati zadani DKA primjenom algoritma pronalaženja neistovjetnih stanja (3. algoritam).

	a	b	c	
q_0	q_4	q_1	q_5	0
q_1	q_2	q_3	q_4	0
q_2	q_1	q_3	q_2	1
q_3	q_4	q_1	q_4	0
q_4	q_3	q_1	q_2	1
q_5	q_2	q_4	q_1	1
q_6	q_3	q_7	q_2	0
q_7	q_1	q_4	q_6	1

Pronalaze se nedohvatljiva stanja:

lista dohvatljivih stanja: $\{q_0, q_4, q_1, q_5, q_3, q_2\}$

nedohvatljiva stanja su q_6 i q_7

Pronalaženje istovjetnih stanja počinje tako da se u tablici kao neistovjetna označe stanja različite prihvatljivosti:

q ₁					
q ₂	X	X			
q ₃			X		
q ₄	X	X		X	
q ₅	X	X		X	
	q ₀	q ₁	q ₂	q ₃	q ₄

Provjeravaju se preostali parovi i stvaraju liste:

q ₁					
q ₂	X	X			
q ₃			X		
q ₄	X	X		X	
q ₅	X	X	X	X	X
	q ₀	q ₁	q ₂	q ₃	q ₄

lista uz (q₂,q₄) = {(q₀,q₁), (q₁,q₃)}

lista uz (q₁,q₃) = {(q₀,q₁), (q₂,q₄)}

lista uz (q₄,q₅) = {(q₀,q₁), (q₀,q₃)}

Zbog neistovjetnosti q₄ i q₅ rješava se lista uz (q₄,q₅)

q ₁	X				
q ₂	X	X			
q ₃	X		X		
q ₄	X	X		X	
q ₅	X	X	X	X	X
	q ₀	q ₁	q ₂	q ₃	q ₄

lista uz (q₂,q₄) = {(q₀,q₁), (q₁,q₃)}

lista uz (q₁,q₃) = {(q₀,q₁), (q₂,q₄)}

lista uz (q₄,q₅) = {(q₀,q₁), (q₀,q₃)}

Istovjetna stanja su:

$$q_1 \equiv q_3$$

$$q_2 \equiv q_4$$

Nakon zamjene q₄ → q₂ i q₃ → q₁ te izbacivanja q₆ i q₇ dobiva se minimalni DKA:

	a	b	c	
q ₀	q ₂	q ₁	q ₅	0
q ₁	q ₂	q ₁	q ₂	0
q ₂	q ₁	q ₁	q ₂	1
q ₅	q ₂	q ₂	q ₁	1

5. Zadani ϵ -NKA pretvoriti u minimalni DKA.

	a	b	c	ϵ	
q_0	q_1	q_2	q_1	q_1, q_3	0
q_1	q_1, q_2	q_1	q_3	q_2	0
q_2	q_2	q_1	q_3	-	1
q_3	q_2	-	-	-	0

Pretvorba ϵ -NKA u NKA:

$F' = F \cup q_0$ ako je $F \cap \epsilon\text{-OKRUŽENJE}(q_0) \neq \emptyset$ pa je q_0' u NKA prihvatljivo, inače $F' = F$
 $\delta'(q, a) = \delta \wedge (q, a) = \epsilon\text{-OKRUŽENJE}(\delta(\epsilon\text{-OKRUŽENJE}(q), a))$

$\epsilon\text{-OKRUŽENJE}(q_0) = \{q_0, q_1, q_2, q_3\}$

$\epsilon\text{-OKRUŽENJE}(q_1) = \{q_1, q_2\}$

$\epsilon\text{-OKRUŽENJE}(q_2) = \{q_2\}$

$\epsilon\text{-OKRUŽENJE}(q_3) = \{q_3\}$

$\delta'(q_0, a) = \epsilon\text{-OKRUŽENJE}(\delta(\epsilon\text{-OKRUŽENJE}(q_0), a)) = \epsilon\text{-OKRUŽENJE}(\delta(\{q_0, q_1, q_2, q_3\}, a)) =$
 $\epsilon\text{-OKRUŽENJE}(\{q_1, q_2\}) = \{q_1, q_2\}$

Dobije se sljedeći NKA:

	a	b	c	
q_0	q_1, q_2	q_1, q_2	q_1, q_2, q_3	1
q_1	q_1, q_2	q_1, q_2	q_3	0
q_2	q_2	q_1, q_2	q_3	1
q_3	q_2	-	-	0

Pretvorba NKA u DKA:

- Prijelazi DKA ostvaruju se unijom prijelaza stanja NKA
- U skup stanja DKA dodaju se samo ona stanja koja su se pojavila u nekom od prijelaza
  - na taj način se odmah uklanjaju nedohvatljiva stanja
- Stanje je prihvatljivo ako je bilo koje podstanje prihvatljivo u NKA

	a	b	c	
$[q_0]$	$[q_1, q_2]$	$[q_1, q_2]$	$[q_1, q_2, q_3]$	1
$[q_1, q_2]$	$[q_1, q_2]$	$[q_1, q_2]$	$[q_3]$	1
$[q_1, q_2, q_3]$	$[q_1, q_2]$	$[q_1, q_2]$	$[q_3]$	1
$[q_3]$	$[q_2]$	$[\emptyset]$	$[\emptyset]$	0
$[q_2]$	$[q_2]$	$[q_1, q_2]$	$[q_3]$	1
$[\emptyset]$	$[\emptyset]$	$[\emptyset]$	$[\emptyset]$	0

Minimizacija DKA:

Zbog načina konstruiranja DKA kojim se u skup stanja dodaju samo dohvatljiva stanja, nedohvatljivih stanja nema pa je dovoljno pronaći istovjetna stanja:

$[q_1, q_2]$	X2				
$[q_1, q_2, q_3]$	X2				
$[q_3]$	X1	X1	X1		
$[q_2]$	X2			X1	
E	X1	X1	X1	X2	X1
	$[q_0]$	$[q_1, q_2]$	$[q_1, q_2, q_3]$	$[q_3]$	$[q_2]$

lista uz $([q_1, q_2], [q_2]) = \{([q_1, q_2, q_3], [q_2])\}$

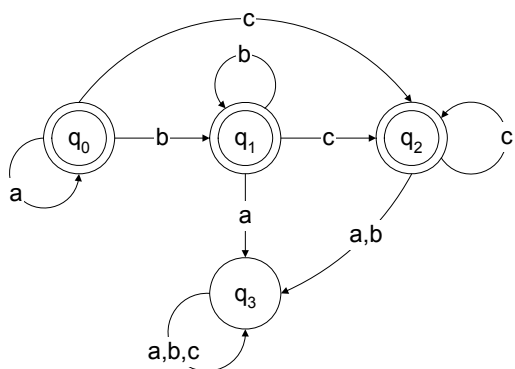
Istovjetna stanja su:

$$[q_2] \equiv [q_1, q_2] \equiv [q_1, q_2, q_3]$$

Minimalni DKA nakon zamjena $[q_1, q_2] \rightarrow [q_2]$ i $[q_1, q_2, q_3] \rightarrow [q_2]$:

	a	b	c	
$[q_0]$	$[q_2]$	$[q_2]$	$[q_2]$	1
$[q_2]$	$[q_2]$	$[q_2]$	$[q_3]$	1
$[q_3]$	$[q_2]$	$[\emptyset]$	$[\emptyset]$	0
$[\emptyset]$	$[\emptyset]$	$[\emptyset]$	$[\emptyset]$	0

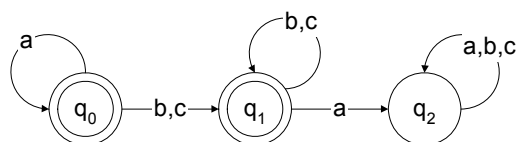
6. Konstruirati DKA koji prihvaća jezik $L = L_1 \cap L_2$ ($L_1 \cup L_2$, $L_1 - L_2$, $L_2 - L_1$). Jezik L_1 sastoji se od nizova opisanih regularnim izrazom $r_1 = a^* b^* c^*$, a nizovi iz jezika L_2 opisani su regularnim izrazom $r_2 = a^* (b+c)^*$.

DKA 1

DKA 1 prihvaća L_1 :

	a	b	c	
q_0	q_0	q_1	q_2	1
q_1	q_3	q_1	q_2	1
q_2	q_3	q_3	q_2	1
q_3	q_3	q_3	q_3	0

DKA 2

DKA 2 prihvaća L_2 :

	a	b	c	
q_0	q_0	q_1	q_1	1
q_1	q_2	q_1	q_1	1
q_2	q_2	q_2	q_2	0

DKA koji prihvaća presjek, uniju ili razliku jezika:

	a	b	c	$L_1 \cap L_2$	$L_1 \cup L_2$	$L_1 - L_2$	$L_2 - L_1$
$[q_0, q_0]$	$[q_0, q_0]$	$[q_1, q_1]$	$[q_2, q_1]$	1	1	0	0
$[q_1, q_1]$	$[q_3, q_2]$	$[q_1, q_1]$	$[q_2, q_1]$	1	1	0	0
$[q_2, q_1]$	$[q_3, q_2]$	$[q_3, q_1]$	$[q_2, q_1]$	1	1	0	0
$[q_3, q_2]$	$[q_3, q_2]$	$[q_3, q_2]$	$[q_3, q_2]$	0	0	0	0
$[q_3, q_1]$	$[q_3, q_2]$	$[q_3, q_1]$	$[q_3, q_1]$	0	1	0	1

Dobiveni DKA u općem slučaju nisu minimalni!

7. Regularnim izrazom opisati jezik koji sadrži sve nizove nad abecedom $\{0, 1, 2\}$ u kojima nema uzastopnih ponavljanja znaka 0.

$$(01+02+1+2)^*(0+\varepsilon)$$

ili

$$(0+\varepsilon)(10+20+1+2)^*$$

8. Ispitati da li su sljedeći regularni izrazi ekvivalentni:

a) $a^*(a^++\varepsilon)ab(b^++\varepsilon)^*=a^+b^+$

$$\begin{aligned} & a^*(a^++\varepsilon)ab(b^++\varepsilon)^* \\ &= \underline{a^*a^*}ab(b^++\varepsilon)^* \\ &= a^*ab(\underline{b^++\varepsilon})^* \\ &= a^*ab(\underline{b^*})^* \\ &= a^*ab\underline{b^*} \\ &= \underline{a^*}ab^+ \\ &= a^+b^+ \end{aligned}$$

Primijenjeni algebarski zakoni

$$\begin{aligned} x^+ + \varepsilon &= x^* \\ x^* x^* &= x^* \\ x^+ + \varepsilon &= x^* \\ (x^*)^* &= x^* \\ x x^* &= x^+ \\ x^* x &= x^+ \end{aligned}$$

Regularni izrazi **JESU EKVIVALENTNI!**

b) $a^+(a^*+b^+)^+b^+=a(a+b)^*b$

$$\begin{aligned} & a^+(\underline{a^*+b^+})^+b^+ \\ &= a^+(a^*+b^+)(\underline{a^*+b^+})^*b^+ \\ &= a^+(a^*+b^+)(\underline{a^*+bb^*})^*b^+ \\ &= \underline{a^+}(a^*+b^+)(a+b)^*b^+ \\ &= aa^*(a^*+b^+)(a+b)^*b^+ \\ &= a(\underline{a^*a^*}+a^*b^+)(a+b)^*b^+ \\ &= a(\underline{a^*+a^*b^+})(a+b)^*b^+ \\ &= aa^*(\underline{\varepsilon+b^+})(a+b)^*b^+ \\ &= aa^*b^*(a+b)^*b^+ \\ &= aa^*\underline{b^*}(a+b)^*b^*b \\ &= aa^*(a+b)^*b^*b \\ &= a(\underline{a+b})^*b^*b \\ &= a(a+b)^*b \end{aligned}$$

Primijenjeni algebarski zakoni

$$\begin{aligned} x^+ &= x x^* \\ x^+ &= x x^* \\ (x^* + yy^*)^* &= (x + y)^* \\ x^+ &= x x^* \\ x(y+z) &= xy + xz \\ x^* x^* &= x^* \\ xy + xz &= x(y+z) \\ x^+ + \varepsilon &= x^* \\ x^+ &= x^* x \\ y^*(x+y)^* &= (x+y)^* \\ x^*(x+y)^* &= (x+y)^* \\ (x+y)^* y^* &= (x+y)^* \end{aligned}$$

Regularni izrazi **JESU EKVIVALENTNI!**

9. Konstruirati Mooreov automat koji ispisuje ostatak dijeljenja oktalno zapisanog broja brojem 5.

Matematička formula za izračunavanje ostatka:

$$\text{ostatak}_{n+1} = (\text{ostatak}_n * \text{baza} + \text{znamenka}_{n+1}) \% \text{djelitelj}$$

$$\Rightarrow \text{ostatak}_{n+1} = (\text{ostatak}_n * 8 + \text{znamenka}_{n+1}) \% 5$$

Određivanje funkcije prijelaza Mooreovog automata:

$$\delta(q_x, a) = q_{(x*8 + a)\%5}$$

Određivanje funkcije izlaza Mooreovog automata:

$$\lambda(q_x) = x$$

Mooreov automat:

	0,5	1,6	2,7	3	4	λ
q ₀	q ₀	q ₁	q ₂	q ₃	q ₄	0
q ₁	q ₃	q ₄	q ₀	q ₁	q ₂	1
q ₂	q ₁	q ₂	q ₃	q ₄	q ₀	2
q ₃	q ₄	q ₀	q ₁	q ₂	q ₃	3
q ₄	q ₂	q ₃	q ₄	q ₀	q ₁	4

10. Iz zadanog Mooreovog automata konstruirati Mealyev automat.

	0,5	1,6	2,7	3	4	λ
q ₀	q ₀	q ₁	q ₂	q ₃	q ₄	0
q ₁	q ₃	q ₄	q ₀	q ₁	q ₂	1
q ₂	q ₁	q ₂	q ₃	q ₄	q ₀	2
q ₃	q ₄	q ₀	q ₁	q ₂	q ₃	3
q ₄	q ₂	q ₃	q ₄	q ₀	q ₁	4

Pretvorba Moore→Mealy

$$\delta'(q,a) = \delta(q,a)$$

$$\lambda'(q,a) = \lambda(\delta(q,a))$$

Mealyev automat:

δ'	0,5	1,6	2,7	3	4	λ'	0,5	1,6	2,7	3	4
q ₀	q ₀	q ₁	q ₂	q ₃	q ₄	q ₀	0	1	2	3	4
q ₁	q ₃	q ₄	q ₀	q ₁	q ₂	q ₁	3	4	0	1	2
q ₂	q ₁	q ₂	q ₃	q ₄	q ₀	q ₂	1	2	3	4	0
q ₃	q ₄	q ₀	q ₁	q ₂	q ₃	q ₃	4	0	1	2	3
q ₄	q ₂	q ₃	q ₄	q ₀	q ₁	q ₄	2	3	4	0	1

11. Iz zadanog Mealyeovog automata konstruirati Mooreov automat.

δ	0	1	λ	0	1
q_0	q_0	q_3	q_0	0	0
q_1	q_1	q_3	q_1	0	1
q_2	q_2	q_1	q_2	1	1
q_3	q_2	q_0	q_3	1	0

Pretvorba Mealy→Moore

$q_0'=[q_0,0]$ (ne mora biti 0, može biti bilo koji izlazni znak)

$\delta'([q,a],b)=[\delta(q,b), \lambda(q,b)]$

$\lambda'([q,a])=a$

Mooreov automat:

δ'	0	1	λ'
$[q_0,0]$	$[q_0,0]$	$[q_3,0]$	0
$[q_3,0]$	$[q_2,1]$	$[q_0,0]$	0
$[q_2,1]$	$[q_2,1]$	$[q_1,1]$	1
$[q_1,1]$	$[q_1,0]$	$[q_3,1]$	1
$[q_1,0]$	$[q_1,0]$	$[q_3,1]$	0
$[q_3,1]$	$[q_2,1]$	$[q_0,0]$	1

12. Konstruirati gramatiku nad abecedom {0, 1, 2} koja generira nizove u kojima nema uzastopnog ponavljanja podniza 01.

$G=(V,T,P,S)$

$V=\{S,A,B,C\}$

$T=\{0,1,2\}$

$S \rightarrow 0A \mid 1S \mid 2S \mid \varepsilon$

$A \rightarrow 0A \mid 1B \mid 2S \mid \varepsilon$

$B \rightarrow 0C \mid 1S \mid 2S \mid \varepsilon$

$C \rightarrow 0A \mid 2S \mid \varepsilon$

13. Na osnovu zadanog DKA konstruirati kontekсно neovisnu gramatiku.

	a	b	c	
q_0	q_0	q_1	q_2	1
q_1	q_2	q_0	q_1	0
q_2	q_1	q_2	q_0	0

DKA $M=(Q,\Sigma,\delta,q_0,F) \Rightarrow G=(V,T,P,S)$

$V=Q, T=\Sigma, S=q_0$

$\delta(A,b)=C \Rightarrow A \rightarrow bC$

$A \in F \Rightarrow A \rightarrow \varepsilon$

$S \rightarrow aS \mid bA \mid cB \mid \varepsilon$

$A \rightarrow aB \mid bS \mid cA$

$B \rightarrow aA \mid bB \mid cS$

14. Iz zadane lijevo-linearne gramatike konstruirati NKA.

$S \rightarrow Ac$	$A \rightarrow Bb$	$B \rightarrow A$
$S \rightarrow Aab$	$A \rightarrow cab$	$B \rightarrow ca$
$S \rightarrow Ba$	$A \rightarrow Sb$	$B \rightarrow Aaba$

Prvo se konstruira nova gramatika $G'=(V,T,P',S)$ u kojoj su produkcije napisane obrnuto:

$S \rightarrow cA$	$A \rightarrow bB$	$B \rightarrow A$
$S \rightarrow baA$	$A \rightarrow bac$	$B \rightarrow ac$
$S \rightarrow aB$	$A \rightarrow bS$	$B \rightarrow abaA$

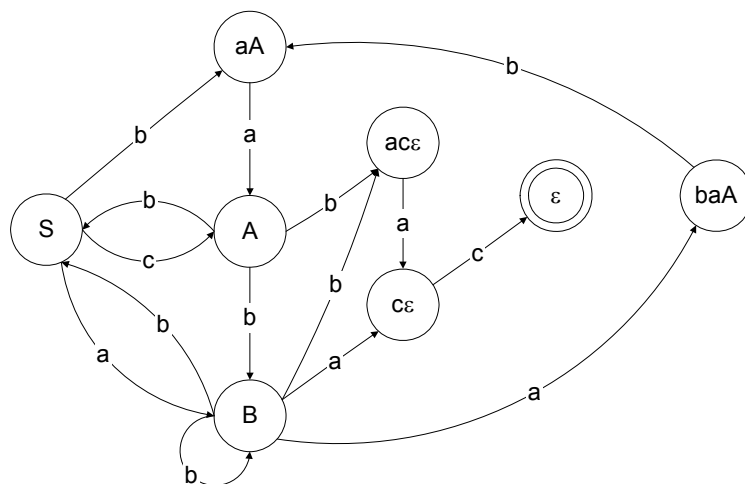
Riješe se desne strane produkcija koje ne završavaju nezavršnim znakom i jedinične produkcije:

$A \rightarrow bac \Rightarrow A \rightarrow bac[\varepsilon]$
 $B \rightarrow ac \Rightarrow B \rightarrow ac[\varepsilon]$
 $B \rightarrow A \Rightarrow B \rightarrow bB, B \rightarrow bac[\varepsilon], B \rightarrow bS$

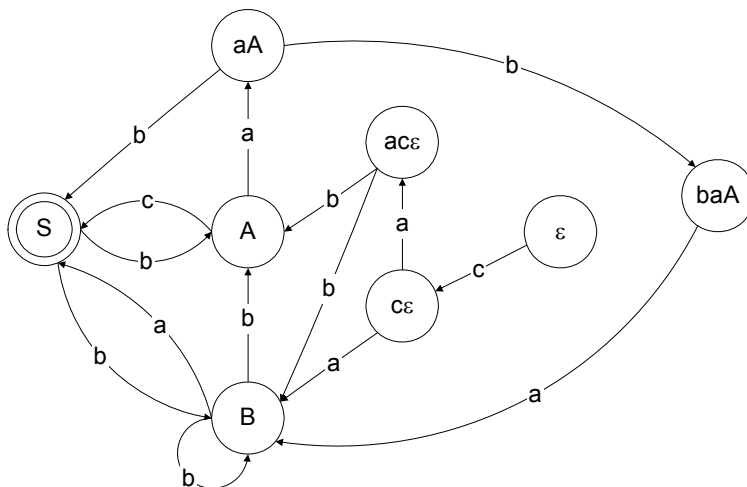
Na kraju se rješavaju desne strane produkcija s više od dva znaka:

$S \rightarrow cA$	$A \rightarrow bB$	$B \rightarrow bB$	$[aA] \rightarrow aA$
$S \rightarrow b[aA]$	$A \rightarrow b[ac\varepsilon]$	$B \rightarrow b[ac\varepsilon]$	$[ac\varepsilon] \rightarrow a[c\varepsilon]$
$S \rightarrow aB$	$A \rightarrow bS$	$B \rightarrow bS$	$[c\varepsilon] \rightarrow c[\varepsilon]$
		$B \rightarrow a[c\varepsilon]$	$[baA] \rightarrow b[aA]$
		$B \rightarrow a[baA]$	$[\varepsilon] \rightarrow \varepsilon$

Konstruira se NKA koji prihvaća nizove koje generira gramatika G' :

Zamijeni se početno i prihvatljivo stanje, okrenu se smjerovi grana i dobije se NKA koji prihvaća nizove koje generira gramatika G:

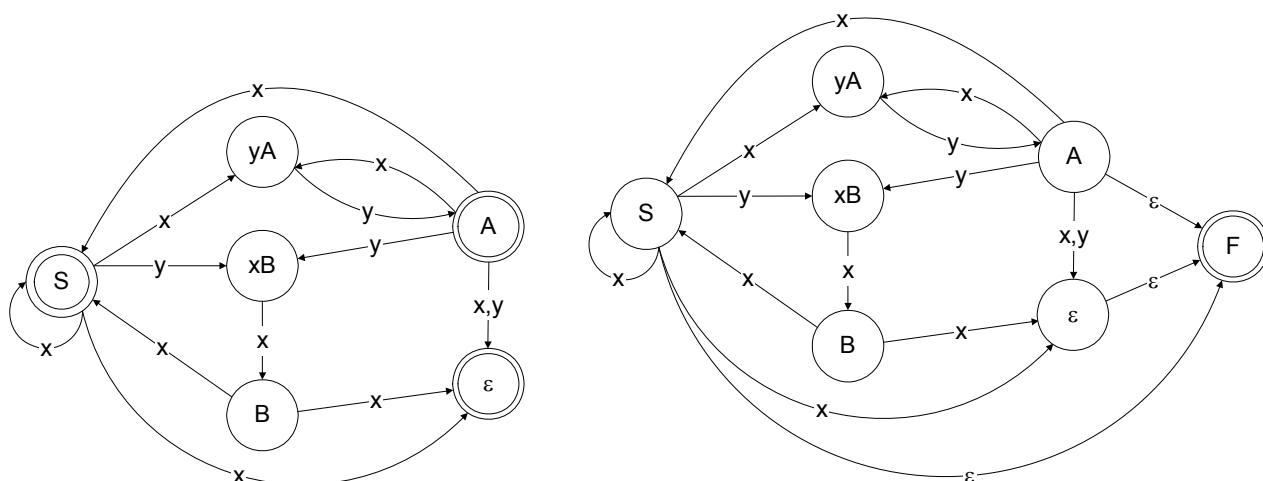
15. Zadanu gramatiku G pretvoriti u lijevo-linearnu gramatiku.

$S \rightarrow xyA$ $A \rightarrow S$
 $S \rightarrow yxB$ $A \rightarrow y$
 $S \rightarrow B$ $B \rightarrow xS$
 $S \rightarrow \epsilon$ $B \rightarrow x$

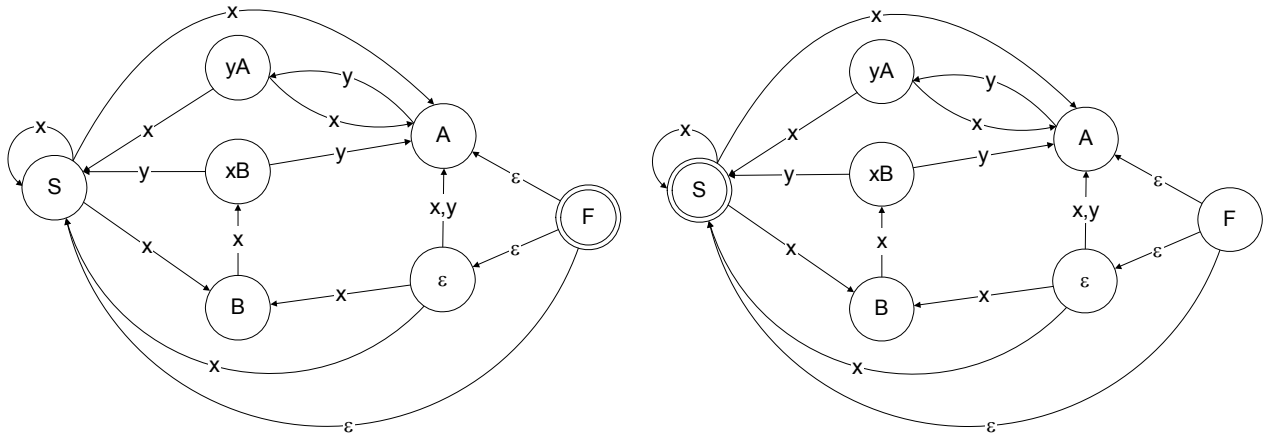
Gramatika G pretvori se u desno-linearnu gramatiku G':

$S \rightarrow x[yA]$ $A \rightarrow x[yA]$ $B \rightarrow xS$
 $S \rightarrow y[xB]$ $A \rightarrow y[xB]$ $B \rightarrow x[\epsilon]$
 $S \rightarrow xS$ $A \rightarrow xS$ $[yA] \rightarrow yA$
 $S \rightarrow x[\epsilon]$ $A \rightarrow x[\epsilon]$ $[xB] \rightarrow xB$
 $S \rightarrow \epsilon$ $A \rightarrow y[\epsilon]$ $[\epsilon] \rightarrow \epsilon$
 $A \rightarrow \epsilon$

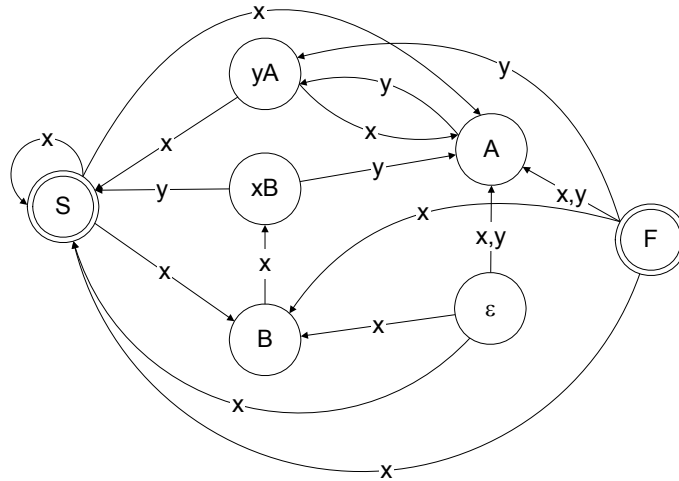
Izgradi se NKA M za gramatiku G' i preuredi se u ϵ -NKA M' tako da ima samo jedno prihvatljivo stanje:

Grane ε -NKA M' okrenu se i zamijeni se prihvatljivost početnog i završnog stanja tako da se dobije ε -NKA M'' koji prihvaća obrnute nizove:

ε -NKA M'' pretvori se u NKA M''' pri čemu stanje ε postaje nedohvatljivo pa se može izbaciti:

Za NKA M''' konstruira se gramatika G'' koja generira iste nizove:

$F \rightarrow xS$	$S \rightarrow xS$	$A \rightarrow y[yA]$	$[xB] \rightarrow yS$
$F \rightarrow xA$	$S \rightarrow xA$	$B \rightarrow x[xB]$	$[xB] \rightarrow yA$
$F \rightarrow xB$	$S \rightarrow xB$		$[yA] \rightarrow xS$
$F \rightarrow yA$	$S \rightarrow \varepsilon$		$[yA] \rightarrow xA$
$F \rightarrow y[yA]$			
$F \rightarrow \varepsilon$			

Gramatika G'' generira nizove koji su obrnuti u odnosu na nizove gramatike G . Produkcije gramatike G'' se okrenu, izvrši se supstitucija $F \rightarrow S'$ i $S \rightarrow F'$ te se dobije gramatika G''' koja je lijevo linearna i generira iste nizove kao i gramatika G :

$S' \rightarrow F'x$	$F' \rightarrow F'x$	$A \rightarrow [yA]y$	$[xB] \rightarrow F'y$
$S' \rightarrow Ax$	$F' \rightarrow Ax$	$B \rightarrow [xB]x$	$[xB] \rightarrow Ay$
$S' \rightarrow Bx$	$F' \rightarrow Bx$		$[yA] \rightarrow F'x$
$S' \rightarrow Ay$	$F' \rightarrow \varepsilon$		$[yA] \rightarrow Ax$
$S' \rightarrow [yA]y$			
$S' \rightarrow \varepsilon$			

Moguće je još izvršiti supstituciju nezavršnih znakova $[yA]$ i $[xB]$ njihovim desnim stranama i tako dobiti gramatiku koja je sličnija gramatici G :

$$\begin{array}{lll} S' \rightarrow F'x & F' \rightarrow F'x & A \rightarrow F'xy \\ S' \rightarrow Ax & F' \rightarrow Ax & A \rightarrow Axy \\ S' \rightarrow Bx & F' \rightarrow Bx & B \rightarrow F'yx \\ S' \rightarrow Ay & F' \rightarrow \varepsilon & B \rightarrow Ayx \\ S' \rightarrow F'xy & & \\ S' \rightarrow Axy & & \\ S' \rightarrow \varepsilon & & \end{array}$$

Alternativni način rješavanja

Izravna pretvorba desno-linearne gramatike u lijevo-linearnu gramatiku

Desno-linearna gramatika (DLG) – generira niz slijeva na desno, odnosno od početka prema kraju

Lijevo-linearna gramatika (LLG) – generira niz zdesna na lijevo, odnosno od kraja prema početku

Zadatak: pretvorba desno-linearne gramatike u lijevo-linearnu gramatiku

U skup nezavršnih znakova gramatike LLG dodaje se novi nezavršni znak F koji započinje generiranje niza od kraja prema početku:

$$LLG = (V, T, P, F)$$

$$V = \{S, A, B, F\}$$

F je početni nezavršni znak u LLG

Dodaju se prijelazi iz znaka F u sve nezavršne znakove koji na desnoj strani imaju isključivo završne znakove ili ε -produkcije:

$$\begin{array}{lll} \text{za } A \rightarrow \varepsilon & \Rightarrow & F \rightarrow A \quad A \in V \\ \text{za } A \rightarrow a_1 a_2 \dots a_n & \Rightarrow & F \rightarrow A a_1 a_2 \dots a_n \quad A \in V, a_i \in T \end{array}$$

$$F \rightarrow S$$

$$F \rightarrow Ay$$

$$F \rightarrow Bx$$

U svim ostalim produkcijama okrene se redosljed generiranja međunizova tako da produkcije generiraju nizove od kraja prema početku:

$$\begin{array}{lll} \text{za } A \rightarrow B & \Rightarrow & B \rightarrow A \quad A, B \in V \\ \text{za } A \rightarrow a_1 a_2 \dots a_n B & \Rightarrow & B \rightarrow A a_1 a_2 \dots a_n \quad A, B \in V, a_i \in T \end{array}$$

$$S \rightarrow Bx$$

$$S \rightarrow A$$

$$A \rightarrow Sxy$$

$$B \rightarrow S$$

$$B \rightarrow Syx$$

U skup produkcija LLG dodaje se produkcija $S \rightarrow \varepsilon$ koja u LLG jedina završava generiranje niza.

Konačna LLG:

$$F \rightarrow S$$

$$F \rightarrow Ay$$

$$F \rightarrow Bx$$

$$S \rightarrow Bx$$

$$S \rightarrow A$$

$$S \rightarrow \varepsilon$$

$$A \rightarrow Sxy$$

$$B \rightarrow S$$

$$B \rightarrow Syx$$

Dodatno, zamjenom $F \Rightarrow S'$ i $S \Rightarrow F'$ dobiva se LLG u kojoj je S' početni nezavršni znak:

$S' \rightarrow F'$	$F' \rightarrow Bx$	$A \rightarrow F' xy$	$B \rightarrow F'$
$S' \rightarrow Ay$	$F' \rightarrow A$		$B \rightarrow F' yx$
$S' \rightarrow Bx$	$F' \rightarrow \epsilon$		